

1474

PEPÉRIDAN SAKING DONGÈNC ANGGITANPOEN AN SETAN

PEPÉRIDAN SAKING DONGÈNC ANGGITANPOEN

LEO TOLSTOY



BALÉ POESTAKA
BATAVIA



PNRI



Balai Pustaka



PNRI



Balai Pustaka



PNRI



6p
Bulet Pustaka



PNRI

6p

Balai Pustaka

Standaardkast
24-1-42.

Serie No. 1474

DADI PANGAN SÉTAN

PEPÉRIDAN SAKING DONGÈNG ANGGITANIPOEN

LEO TOLSTOY



1941

BALÉ POESTAKA

BATAVIA



PNRI



BALAI PUSTAKA

*Wewenangipoen ingkang ngarang
kaajoman mitoeroet Angger ingkang
kapatjak ing Staatsblad 1912 No. 600*



PNRI



Balai Pustaka

DADI PANGAN SÉTAN.

na dongèng, dongèngé wong désa ing negara lija, mengkéné. Wong maoe wong tani mlarat, ésoek-ésoek mangkat menjang sawah, arep mloekoe. Sangoéné roti, moeng sairis diwadahi ing kasangé. Nijaté, mengko jèn wis krasa loewé, arep dipangan ana ing sawah. Mangkaté saka ngomah ija doeroeng sarapan, wong rotiné pantjèn moeng kari sairis koewi. Oepama dipangana ana ing omah, mengko jèn ana ngelihé ana ing sawah gék képrijé.

Satekané ing sawah, kasang waðah roti disélikaké ing galengan, ditoetoepi soeket, bandjoer tata-tata arep mloekoe. Djarané dipasangi, wloe-koné ditjemploengaké ing sawah, bandjoer wiwit. Wis tjarané wong ing negara maoe, nggarap sawah ora nganggo sapi, nanging nganggo djaran.

Nganti soewé oléhé mloekoe. Djarané nganti katon sajah, sarta awaké déwé ija nganti krasa ngelih. Bandjoer lérèn. Djarané dioetjoeli ditjoel-aké dikon mangan soeket, awaké déwé arep sarapan. Sanadjan sangoéné moeng roti tòtok, nanging wong ija wis ngelih, dadi nalika marani roti, rasané atiné kaja wong nèk dioendang mangan énak kaé.

Malah ngoengkoeli. Tekan nggon roti, rotiné ora bandjoer tjeg ditjandak, nanging loenggoeh disik, ngasokaké napasé lan nggariningaké kringeté. Bareng wis saoentara, lagi tangané roemanggèh, soeket disingkiraké, kasang didjoendjoeng.

Njengé kasang, atiné nggragap, sabab kasangé ènthèng baé, kaja kasang koṭong. Énggal-énggal digogohi..... temenan, kasangé wis ora isi apa-apa. Digolèki ing enggon soeket, ora ketemoe, ing enggon lijané ora ana, gèdèg-gèdèg getoen atiné. Getoené, sabab nalika kasang disèlèhaké, rotiné isih, mangka sasoewéné mloekoe ija ora ana wong mara, oetawa asoe teka.

Bandjoer grenengan : „Èh-èh, kok anèh temen. Ora ana oewong, kok roti klakon ditjolong. Sing njolong baé sapa ?”

Satemené sétan, sing njolong rotiné, ja ikoe nalikané wong maoe lagi mloekoe. Sétané, boear ndjoepoek roti, ora bandjoer loenga, isih oem-petan ana ing kiwa tengené kono, kepéngin kroengoe nepsoené oetawa pisoehé wong tani maoe. Awit peṭéké si sétan, wong kélangan barang toer barang preloe, ikoe mestí moering-moeringé, sarta adakané ija bandjoer misoeh-misoeh, oetawa moedjék-moedjékaké ala marang sing ndjoepoek.

Nanging pangirané sétan maoe tibané kliroe.



Pantjèn ija bener wong tani maoe getoen, nanging ora nganti kawetoe temboengé sing ala. Malah bareng wis rada soewé bandjoer moeni mangkéné ;

„Ning mangsa akoe bakal matia kaliren. Déné wong sing ndjoepoek, anané nganti gelem nglakoni sing kaja mengkono, ikoe mestiné rak ija saka kepèpété. Moega-moega baé rotikoe maoe kena dienggo njamboeng oemoer.”

Boobar grenengan mangkono, wong maoe bandjoer menjang ing belik, ngombé nganti wareg. Sawisé ngombé, ngaso sadéla, bandjoer wiwit mloekoe manéh.

Kotjapa sétan sing ganggoe gawé, atiné gela banget, ora bisa gawé doerakané wong tani maoe. Anggoné ndjoepoek roti ikoe pantjéné nganggo pamrih soepaja wong maoe misoeh-misoeha, gelema ngetokaké temboeng kang ala-ala ; nanging woesanané ora, moela bandjoer énggal-énggal bali menjang dangkané, lapoer marang panggedéné.

Panggedéné sétan nepsoe, temboengé :

„Ikoe rak saka loepoetmoe. Koerang pinter oléhmoe ngarah-arah. Nèk wong désa wataké kebatjoet-batjoet kaja wong tani maoe, akoe karo kowé rak ora oeman papan. Tjekaké ora kena. Saiki kowé koedoe bali menjang ing enggoné wong maoe. Roti kang woes kokdjoepoek koedoe kokidjoli panggawé kang dadi panggawéné sétan.

Kowé dakwangeni teloeng taoen. Jèn sadjroning teloeng taoen kowé ora bisa neloekaké wong maoe, adja takon dosa, sida dakgroedjoeg banjoe pangoeripan kowé!"

Diabani arep digroedjoeg ing banjoe pangoe-ripan, sétan maoe wedi banget, sabab toemrapé sétan padané banjoe panas moelak-moelak. Bandjoer bali menjang panggonané oewong, golèk réka arep ngempakaké panggodané. Soewé oléhé mikir-mikir. Nanging soewé-soewé ija oléh. Bandjoer malih dadi wong alim, mondok ana ing omahé wong tani maoe. Nalika ikoe ngarepaké mangsa katiga, sarta ana titikané jèn katigané bakal dawa, lan bakal ora ana oedan kiriman. Wong alim malihan sétan bandjoer awèh pamra-joga marang wong tani soepaja pariné ditandoer ing rawa. Wong tani ija ngèstokaké. Woesanané tandoorané ija bisa metoe temenan, dipangan saoengsoem ora entèk, isih ana toerahé.

Mangsané nandoer pari manèh, sétan mrajo-gakaké soepaja pariné ditandoer ing goemoek-goemoek. Sabab mitoeroet pétoengé sétan, bakal akèh banget oedan. Petèké sétan maoe ija bener temenan. Wiwit pari ditjeblokaké, oedané tanpa lèrèn. Dadi metengé pari ija bandjoer kasèp. Akèh sing roeboeh, lan wetoené ija setitik. Sing apik déwé moeng pariné wong tani kang dipon-



doki sétan maoe. Wetoené akèh, pariné ija betjik. Ora entèk dipangan saoengsoem, toerahé isih pirang-pirang, nganti wong tani maoe bingoeng anggoné arep ngentèkaké.

Weroeh sing doewé bingoeng sabab kakèhan pangan, wong alim malihan sétan bandjoer noe-toeri. Pariné kang pari ketan, dikon nggawé tapé. Nanging tapé maoe sing didjoepoek moeng doedoehé, nganggo disimpen manèh nganti soewé. Dadi bandjoer woedjoed ombèn-ombèn kang ngendemi. Wong tani maoe boengah, sabab roemangsa olèh kawroeh. Pari ketan toerahan bandjoer digawé tapé kabèh, sarta bandjoer olèh doedoeh pirang-pirang, kena diombé saben dina. Wiwitané ija diombé déwé, nanging soewé-soewé ngadjak tangga-tanggané. Bandjoer kerep pada endem-endeman.

Séstan roemangsa wis ketekan karepé. Bandjoer moelih menjang ḫangkané, lapoer marang panggedéné.

Panggedéné mèloe boengah, kapéngin njatakaké déwé. Séstan bandjoer didjak bali menjang ing enggoné wong tani sing mentas dipondoki.

Kebeneran nalika tekan kono, wong tani maoe lagi kepoeng loenggoeh ing médja karo tangga-tanggané, ḫep-depané ija ombèn-ombèn kang ngendemi maoe. Wondéné sing sadéla-sadéla dikon



ngedjogi, bodjoné. Sabab anggepé karo bodjoné kaja batoer baé.

Dilalahé wong tani maoe oléhé ngedjogi njéng-gol gelas. Gelasné nggléwang, isiné woetah lambah-lambah ing médja, sarta ija ana dajoh sidji sing kewoetahan.

Wong tani woes teloeng prapat mendem, weroeh tandangé sing wadon mangkono maoe bandjoer ngadeg. Sing wadon ditoeding-toedingi karo dioenèk-oenèkaké mangkéné :

„Wong krandjingan kowé, hè ! Apa kok arani banjoe reged koewi, kok dadi kokwoetahaké ? Ora genah woeroekané ! Kéné oléhé gawé ngaja-aja, djeboel moeng diboewangi baé !”

Sétan bareng weroeh patrapé wong tani sarta kroengoe oléhé ngoenèk-oenèkaké bodjoné, bandjoer ndjawil panggedéné karo kanda :

„Mangga koela atoeri mriksani !”

Sasoewéné setan omong-omongan karo panggedéné maoe, wong tani isih baé anggoné misoeh-misoehi sing wadon. Poengkasane sing wadon bandjoer dikon loenga, awaké déwé sing bandjoer ngilingi ombèn-ombèn. Tengah-tengahé ngilingi, tanggané ana manèh sing teka. Wong maoe wong mlarat. Tekané ora dioendang, moeng saka karepé déwé. Nanging karo sing doewé omah ora disapa-aroe. Disoegoeh ombèn-ombèn ija ora.



Dadi angger weroeh kantjané pada soerak-soerak ngombé, dèwéké moeng ngoeloe idoe baé karo ngawasaké. Toer isih kroengoe tetemboengan kang ora kepénak. Sabab boebar ngombé maoe sing doewé omah tjalaçoe mangkéné :

„Gagasané ing kéné iki waroeng gratis, apa ngono. Saé-saéné teka, wong ora dioendang !”

Temboeng kang njerikaké mangkono maoe toe-mrapé sétan ija njenengaké banget. Panggedéné sétan bandjoer kanda karo kantjané :

„Menenga baé, ja ikoe sing dakgolèki, toeng-galé rak isih akèh !”

Temenan. Wong kang pada ombèn-ombènan bandjoer wiwit ngamé. Ana sing rékané medar sabda, ngalem énaké ombèn-ombèn sing lagi diombé, mbodok-mbodokaké wong sing semoetji-soetji. Bandjoer ana manèh sing njandra kantja-kantjané, dialem sidji-sidji, salin-salin. Boebar ngalem si A, bandjoer ngalem si B sateroesé.

Séstan toewa weroeh tingkahé wong-wong mangkono maoe atiné saja boengah. Kanda karo kantjané :

„Ora-orané loepoet. Mesti bakal kena kabèh saiki. Wah-pantjèn ombèn-ombèn ikoe betjik banget.”

Kantjané mangsoeli :

„Koela atoeri ngentosi kémawon, mangké manawi sampoen ngombé sagelas malih. Sapoeniaka



saweg kados ketèk, pringas-pringis pijambakan. Mangké rak malih dados segawon."

Petèké sétan kang mangkono ikoe oega kela-kon temenan. Bareng wong-wong wis ngombé sagelas manèh, bandjoer wiwit djegoeg-djegoegan, tapoek-tapoekan. Malah ana sing kedrawasan dadi kerah karo kantjané. Sing doewé omah ija mèloe ngrodjongi. Wasana bandjoer ramé. Ora béda karo asoe temenan kaé. Panggedéning sétan saja boengah.

„Wah, ombèn-ombèn gawéanmoe pantjèn tjes-pleng temenan. Nanging mbok akoe kokkandani, keprijé adon-adonané. Apa nganggo kokwènèhi getih ketèk, getih asoe lan getih tjèlèng ? Sabab polahé wong kang ngombé kok ngèmperi banget karo kéwan-kéwan maoe.”

Kantjané mangsoeli :

„O, boten, boten makaten pandamel koela. Ing-kang koela tindakaken kawitan namoeng ngoedi tirahipoen pantoen. Sageda ngantos tirah-tirah, ngantos ingkang gadah pijambak bingoeng boten saged nandjakaken. Wondéné anggèn koela gadah tindak makaten waoe ingkang koela èngeti, oetawi koela angkah namoeng rahiing kéwan ingkang doemoenoeng wonten ing badanipoen tijang tani waoe. Awit rah waoe poenika nalika tedanipoen dèrèng tirah, namoeng tjekap kanggé

njampedi kabetahan, jektosipoen boten gampil moentabipoen. Tandanipoen nalika kapendet rotinipoen ingkang kadjagèkaken kanggé sarapan, poenika inggih sakétja kémawon, malah ingkang mendet dipoen poedjèkaken saé. Lo tindak makaten waoe, toemrap koela sadaja, rak inggih nama kesangeten. Nanging manawi kamanah pandjang, inggih boten nggoemoenaken. Pantjén inggih makaten poenika wewatekanipoen rah. Oeger tedanipoen namoeng satjekap, inggih anteng. Déné sagedipoen moentab-moentab, mbingoengi, manawi sarwa-sarwi tirah. Ing ngrikoe mestí ladjeng bingoeng pijambak. Mboedi moerih sagedipoen seneng. Mila ingkang kawitan ingkang koela oedi inggih moerih bingoenipoen roemijin, sarana koela tirahi tedanipoen. Sasampoenipoen bingoeng, ladjeng koela adjari damel inoeman keras. Inggih inoeman poenika ingkang damel moentabing rah kewan ingkang doemoenoeng wonten ing badanipoen : rah kéték, rah segawon, rah tjèlèng moentab sadaja. Manawi sampoen moentab, sampoen temtoe kémawon tijangipoen inggih ladjeng pengawak keték, pengawak segawon, pengawak tjèlèng, wosipoen boten wonten bédanipoen kalijan kewan.

Kroengoe katrangané kantjané mangkono maoe, panggedéning sétan boengah banget. Kantjané

diapoera sabab bisa ngidjoli roti kang woes dipangan, diidjoli barang kang pantens dadi tindaking sétan. Saking kattrimané bandjoer didjoendjoeng loenggoehé didadékaké poenggawa kang doewoer pangkaté.

ASIH LAN WELAS IKOE DADI PANGGONANÉ SING GAWÉ OERIP

Ing sawidjiné koéta, ana toekang troempah. Djenengé Martin. Omah sing dienggoni Martin maoe pantjéné gedé. Nanging disingget-singget dadi pirang-pirang sentongan pating tjromplong oeroet dalan. Sing dienggoni Martin moeng satjromplong. Toer ikoe oléhé njéwa. Doedoe doewéké Martin déwé.

Kadjaba ana lawangé kanggo mleboe metoe ing omah, sisihé lawang ana tjandélané. Inebé djeplakan metoe, èngsélé ana ing doewoer. Jèn ngengakaké ora taoe didjeplakaké kabèh, moeng separo, waton pađang kena dienggo njamboetgawé. Sabab sadina-dina Martin jèn njamboetgawé ija ana ing ngarep tjendélané maoe. Saka papan panggonané njamboetgawé jèn ana wong liwat Martin moeng bisa weroeh sikilé. Éwadéné djalaran saka nitèni troempahé, sanadjan wongé ora katon, ora taoe salah jèn meték djenengé. Sabab Martin maoe oléhé dadi toekang troempah wis soewé.



Wong sakoeṭa tepoeng kabèh. Mèh ora ana wong ing koeṭa sing troempahé doeroeng taoe kambon tangané. Emboeh sing disalini dlamakané. Emboeh sing diowahi toengkaké. Emboeh sing ditambal lan lija-lijané. Malah kerep baé Martin saka ing panggonan njamboetgawé aroeh-aroeħ karo wong liwat, sabab moeng dititèni troempahé baé.

Patoekangané Martin laris, ndina-dina ora ana lèrènè, sabab pagawéané pantjèn betjik, moerah, ora taoe gelem ndjaloek opahan oetawa ngarani rega loewih saka mestiné toer tetep kasa-goehané. Semaja Slasa, ija Slasa temenan. Anggeré ana wong oetawa botjah marani troempah mrono, oelihé mesti njangking troempah sing diparani. Djalaran saka kang mangkono maoe wong-wong ija paða mantep atiné. Ora ana sing kapok oetawa tjiliké nijat ngalih lengganan menjang lijané. Nganti saoemoer Martin maoe misoewoer dadi wong betjik. Bareng wis ngoendoeri toewa, malah bandjoer dioendaki, ditemeni olèhé ngabekti marang Pangéran.

Nalika dèwèké isih ngantèk, isih mèloe wong lija, wis taoe Martin kélangan bodjo, tinggal anak lanang oemoer teloeng taoen. Pantjéné mono anaké akèh, nanging angger boobar njapih, mati, boobar njapih, mati. Bareng tekan anak sing kari dèwé, botjahé oerip, nanging emboknè sing mati.

Maoené Martin doewé nijat, anaké arep dititip-aké ađiné, sing wong wadon, loewes oetawa pinter ngopèni botjah tjilik. Nanging bareng digagas-gagas atiné ora mentala :

„Sakepénak-kepénaké oetawa sakopèn-kopènè mèloe mboktjilik, wong djenengé baé doedoe emboknè déwé, isih kepénak, isih kopèn mèloe wong toewa.” Dadi anaké bandjoer diemong déwé. Nanging Martin bandjoer lèrèn olèhé ngantèk. Bawa déwé. Gagasané, njamboetgawé mèloe oewong lija, nèk disambi karo momong anak, sing diiloni mangsa trimaa.

Sesasi rong sasi, slamet, ora ana apa-apa. Nganti sataoen, rong taoen, teloeng taoen, patang taoen, kena diarani seneng oeripé. Bisa njamboetgawé. Sedeng dipangan toer bisa ngopèni anak kaja déné kang dikarepaké. Nanging bareng anaké wis bisa réwang-réwang, ngréwangi enggoné njamboetgawé. Martin kena ing goda manèh, anaké lara, lara, lara, nganti dadi lan patiné. Ing kono Martin entèk pangarep-arepé. Ora ana sing disawang manèh. Ora ana sing bakal neroesaké lelakoné. Samangsa awaké déwé mati ora ana sing bakal nggetoeni. Sing ngoetjapngrasani oetawa ngéling-éling kabetjikané ija ora ana. Tjekaké Martin bandjoer lemes, aras-arasen oerip. Sing disoewoen rina-wengi, énggala noetoeti

anaké, adja nganti kesoewèn. Jèn gagasané wis tekan kono, kerep baé bandjoer noetoeh marang sing Koewasa, ja géné anaké sing dipopoendoet disik, ora awaké déwé sing wis toewa, sing wis wareg oerip.

Martin wis aras-arasen njamboetgawé. Wong ndandakaké troempah kerep baé dibalèkaké. Diwangsoeli jèn lagi soesah. Jèn ana sing wani takon kapan mariné, Martin bandjoer nesoe, moering-moering. Nanging boebar moering-moe-ring bandjoer nangis, kelingan anaké.



Lengganané Martin ana sidji, sing wis toewa. Ija toewa oemoeré, ija toewa pikirané. Ikoe kroengoe saka tangga-tanggané bab kaanané Martin. Bandjoer mrelokaké nemoni :

„Keprijé, Tin ?”

„Pripoen, loerahé, enggih kaja ngèten niki. Napa-napa boten seneng. Nana-napa am pang. Seneng koela moeng mati. Angger koela diparingi mati, ngrikoe saweg lega manah koela.”

„Adja sok moeni mengkono. Atiné digawé sing sabar. Sing éling karo sing Koewasa.”

„Sabar-sabar napa. Éling-éling napa. Diéling-éling, koela enggih disiksa. Poendi ontén, anak

moeng kari sidji mawon, kok meksa mentala ndjabel."

„Kowé adja mantjahi kresané Pangéran, Tin. Doedoe wadjibmoe mantjahi koewi. Ing atasé Pangéran, kowé ikoe apa? doedoe ampoet-ampoeté. Adja manèh sing kowé, radja ora bisa, takkañdani. Pangadilané sing Koewasa, ikoe pangadilan sing doewoer déwé sarta ija sing betjik déwé. Dadi wong oerip ikoe, akoe kowé oetawa ija kabèh baé, wadjibé moeng koedoe pasrah, manoet apa kresané. Déné moenggoeh anané kowé ora seneng kaja saiki iki, ikoe kagawa saka kliroené tékadmoe. Tékadmoe pantjén moeng arep golèk senengmoe déwé, orep mboeroe kepénakmoe déwé.”

„Nèk boten golèk senengé déwé, golèk senengé sinten?”

„Golèk senengé sing Koewasa. Awit sing paring oerip ikoe ora lija kadjaba sing Koewasa. Dadi ija sing Koewasa sing koedoe diladèni, dièstokaké dawoehé, dienoet kresané. Djandji kowé gelem ngéstokaké dawoehé, ngenoet kresané, ora-orané kowé bakal nemoe soesah. Oeripmoe bandjoer krasa èntèng, krasa kepénak.”

„Napa enggih, ta, kok majar temen.”

„Lo temenan. Tjoba, anak sing oewis ora ana ikoe adja kok akoe anakmoe déwé. Nanging

akonana anak kagoengané sing Koewasa, diga-doe haké marang kowé Wis, saiki anggepen barang gaduhan maoe dipendoet sing kagoengan Oléhé moendoet ora djalaran arep disija-sija oetawa ora djalaran saka koerang pratjajané marang kowé. Nanging moeng saka pangéman. Ija ngéman anakmoe, ija ngéman kowé. Endi sing dakarani pangéman maoe? Lah koewi saikiné doeroeng kétok. Kétoké lija dina, lija sasi oetawa lija taoen, samono maoe jén kowé ora moenjal-moenjal. Tegesé ngéstokaké dawoehé lan ngenoet kresané."

Martin wiwit krasa atiné, meneng sawatara, bandjoer takon: „Dawoehé Pangéran nikoe pripoen, ta, loerahé. Kalih kresané dospoendi?”

„Dawoehé, kowé koedoe njamboetgawé sing bener betjik. Liré betjik, pagawéané koedoe diangkah soepaja dijemeni ing oewong akéh. Déné bener, jén mangsané njamboetgawé, koedoe njamboetgawé. Kosokbaliné jén mangsané ngaso, ija koedoe ngaso. Dadi adja sok njamboetgawé karo ngaso, oetawa adja sok ngaso karo njamboetgawé. Mangsané njamboetgawé, njamboetgawé. Mangsané ngaso, ngaso.”

„Sing empoen koela tindakaké nikoe rak enggih ngoten ta, loerahé.”

„Moelané koewi, saréhné sing sidji wis kok-



tindakaké, ja ikoe „dawoehé”, moelané toemrapé kowé saiki moeng kari ngéstokaké „kresané”. Angger kresané wis kokéstokaké, wis tjoekoep, oeripmoe ora moeng bakal betjik baé, nanging atimoe ija bakal èntèng, bakal kepénak.”

„Lah kresané kepripoen ?”

„Kresané, kowé koedoe demen menjang Pangéran.”

„Lah demen teng Pangéran nikoe lakoéné pripoen ?”

„Sapisan ngandel marang pangadilané sing Koewasa. Ping pindoné tresna marang sakabèhé sing dititahaké.”

„Ngarah saëstoe, nikoe, loerahé ?”

„Lo, temenan. Titènana baé. Ora-arané akoe goroh. Anggeré kowé ngandel temenan marang pangadilané, sarta tresna tenan marang sapepadamoe oerip, oeripmoe mestí seneng Wis ja, Tin, akoe dakmoelih Atimoe kepénakna. Éling élingen sarta goegoenen kandakoe maoe.”

„Enggih, loerahé, nggih matoer noewoen. Njoe-woen pangëstoe mawon.”

„Ja. Nèk sela-sela pagawéjan, mranaa genti ! Mengko remboegé diteroesaké, mèn saja tjeṭa.”

Dajohé moelih, Martin mleboe ing omah. Atiné ana soedané, sanadjan doeroeng akèh. Temboengé dajoh sing ngandakaké, jèn anaké olèhé dipoen-

doet ikoe moeng djalaran saka pangéman, tansah diéling-éling. Gagasané :

„Jén pantjén mengkono, ja oewis, akoe wis rila.”

Bandjoer salin kelingan pakoné dajohé, djaréné djandji dèwéké gelem njamboetgawé kaja dawoehé sing Koewasa, sarta gelem ngéstokaké kresané, oeripé bakal èntèng, bakal kepénak, ora soesah. Ikoe teroes diéling-éling, digolèki. Ana laliné sawatara jén pinoedjoe njamboetgawé, nanging saboebaré njamboetgawé, ija bandjoer kelingan manèh, bandjoer dipikir manèh.

Mangkono maoe saben dina. Moendak dina, temboengé dajoh maoe moendak akèh sing kelingan. Koedoe demen menjang sing Koewasa, koedoe ngandel menjang pangadilané. Koedoe demen menjang sapada-pada, sateroesé.

Sanadjan Martin ngretiné marang prakara maoe doeroeng tjéta, nanging wis ana betjiké. Njamboetgawé toememen. Mangsané njamboetgawé, njamboetgawé ; mangsané ngaso, ija ngaso. Menjang lakoe kang ora betjik, oepamané : demen leloengan ing wajah bengi, demen ngombé inoeman keras, demen njatoer tangga lan lija-lijané wis mart. Jén kroengoe tangga-tanggané njatoer wong lija, koepingé sok ditoetoepi.

Noedjoe sawidji dina, lagi tengah-tengahé



njamboetgawé, Martin kroengoe wong oendang-oendang, roemangsané saka ing boeri :

21

„Martin !”

Martin méngo. Nggolèki sing ngoendang. Nanging ora ketemoe. Bandjoer teroes njamboetgawé manèh, ndondomi sepatoe. Lagi olèh limang tjoeblesan, kroengoe wong oendang-oendang manèh. Martin ija méngo manèh. Nanging sing oendang-oendang ora ana katon. Diwetoni ija ora ana. Ditakok-takokaké wong lija ora ana sing weroeh. Bandjoer njamboetgawé manèh. Nanging ora soewé, sing oendang-oendang njoewara manèh:

„Tin ! Martin ! Sésoek olèhmoe njamboetgawé karo ngawasna ing dalan. Akoe arep teka ing omahmoe !”

Martin gèdèg-gèdèg, ndjenger saking goemoené. Mangka dèwéké ora roemangsa toeroe. Ngantoe ija ora. Dadi sing diroengoe maoe doedoe impèn. Nanging prakara maoe ora digagas dawa. Moeng nijaté ésoeké arep diéstokaké.

Ésoeké ora taoe-taoe, Martin kok kepéngin mangan olah-olahané déwé. Dadi anggoné njamboetgawé ésoek maoe disambi ngliwet, disambi ndjangan. Karo bola-bali ngawasaké ing ratan. Jèn ana wong liwat sing troempahé doeroeng taoe weroeh, olèhé njawang nganti ndingkloek, kepéngin weroeh wongé. Toer samangsa weroeh, ija



PNRI



Balai Pustaka

ora apa-apa. Ora wani ngendeg, oetawa nakoni : „Napa sampéjan sing sagoeh adjeng teng nggén koela ?” Teroes mlakoe ditogaké baé. Déné jén sing liwat maoe wong sing wis diweroehi, ketitik saka troempahé, ija ora dikapak-kapaké. Sabab saka gagasané Martin, wong sing sagoeh arep teka menjang omahé, ikoe mestí wong sing doeroeng ditepoengi.

Ora soewé ana soewara : srèg ! srèg : soewarané wong njapoe. Sanadjan Martin wis weroeh jén sing njapoe maoe si Stépanis, pènsioenan sredادoe, sing bandjoer dadi toekang njapoe dalan, éwadéné Martin meksa nglongok metoe, ngawasaké. Boobar ngawasaké sadéla, teroes njamboetgawé manèh, karo nggrenengi awaké déwé : „Wis genah jén doedoe, kok diréwangi lèrèn oléhé njamboetgawé iki, ta.”

Nanging lagi sadéla, wis lèrèn manèh, ngawasakié metoe manèh.

Nalika samono wiwit ésoek wis kepjoer. Mangsané pantjén mangsa rendeng. Sanadjan kepjoeré ora kena diarani gedé, nanging wong liwat ing dalan akèh sing pada koedoengan, orané ija sadjak kesoesoe, koewatir jén klambiné teles.

Stépanis isih teroes njapoe, wis tekan ngarepé bener omahé Martin. Nalika diawasaké Martin kang kaping pindoné maoe, lagi lèrèn, sapoené

ora dikosrèkaké, karo ngemèk-emèki klambiné sing wis anjep. Ora soewé minggir, arep njéjoeb ing èmpèré omahé Martin, kambi ngaso sawatara. Martin nggagas :

„Sadjaké adem, wong koewi, karo ija wis sajah. Mbok tjoba dak tawanané ngombé wédang, mèn dienggo anget-anget.”

Sawisé nggagas mangkono, pagawéané disèlèhaké. Wédang tèh sing ditjentjem, bandjoer diilingi. Tjangkir ing patéhané loro-lorongé diisèni kabèh. Bandjoer ndjoepoek goela satangkep, ditjoewil-tjoewil diwadahi tjawan. Bareng oewis, kebeneran nalika ikoe Stépanis nglongok mleboe ing omahé Martin. Bandjoer diawé, kambi diwe-ngani lawang.

„Adem wakné iki ajaké. Kéné anget-angetan ngombé wédang !”

Stépanis kroengoe ditawani wédang, awaké sing wis krasa lemes, sanalika kaja déné metoe kekoewatané. Pantjèn sakésoek dèwèké doeroeng kambon apa-apa, sarapan doeroeng, médang sing adaté ora taoe towong ija doeroeng. Saking boengahé, ora bisa mangsoeli apa-apa. Moeng menjat kambi oemak-oemik ngoetjap soekoer marang kang gawé Oerip. Bareng wis ana ing djero omah bandjoer diedjak loenggoeh ing lintjak panggonan patéhan. Arep loenggoeh ngisor, ana ing dingklik,

sing doewé omah ora awèh. Sawisé loenggoeh bandjoer bebarengan njroepoet wédang. Olèh sasroepoetan Stépanis tjahjané wis owah. Tjangkir pada disélèhaké. Genti ndjoepoek goela, dilalab. Sasoewéné mamah goela, tjangkir wis pada ditjekeli manèh. Goela lemboet, wédang diombé, glenggeng, satjegoekan entèk. Stépanis wis roemangsa poelih kekoewatané, wis bisa dèhèm-dèhèm. Sing doewé omah nawani : „Malih nggih, waknè.” Karo ngilingi tjangkir sing wis koṭong. Sing disik tjangkiré Stépanis, bandjoer tjangkiré déwé. Sasoewéné ngilingi wédang, Martin sadéla-sadéla ora lali kambi ngawasaké ing djaba, nganti dajohé takon : Sadjaké masé nikoe kok ontén sing diarep-arep. Sinten, ta ?”

„Leres kandané waknè. Pantjèn ontén sing koela arep-arep. Nanging jektiné isin koela adjeng ngandakaké sinten sing koela arep-arep nikoe. Kalih malih napa enggih empoen mestiné jèn koela ngarep-arep. Djalaran koela niki moeng kroengoe swara. Déné kroengoe koela nikoe napa moeng roengoe-roengoenen, napa kroengoe temenan, napa nalika nikoe koela pinoedjoe ngantoeck, napa pinoedjoe melèk, lah nikoe sing koela boten weroeh. Ngèten inggih, waknè. Wingi nikoe koela saweg njamboetgawé. Wajahé enggih wajah ngèten niki. Sasoewéné njamboetgawé, ati

koela kok adreng ngélin-éling teng koewasané sing gawé Oerip ; sing nitahaké djagad semènten niki, lan enggih sing nitahaké koela sampéan nikoe, sing adil, sing boten pilih kasih. Lah sasoe-wéné koela ngéling-éling kabèh waoe, kari-kari ndjoer kroengoe wong oendang-oendang djeneng koela. Pisan pindo moeng ngoendang mawon, ping teloené kalih moengel mekèten : „Sésoek ngawasna menjang ratan, akoe arep teka ing omahmoe.”

Nikoe temenan lo waknè, koela boten kanda goroh.

Mangka dèk semonten koela enggih boten tilem. Moela mangsa bodoa ngrikoe angsalé adjeng ngarani. Dinten niki tjekaké ènten sing koela arép-arép.”

Sing dikandani meneng baé, bingoeng anggoné arep mangsoeli. Arep ngandel kaprijé, ora ngandel kaprijé. Moelané moeng gèdag-gèdèg baé karo moeni: èh, èh, èh. Sing doewé omah weroeh Stépanis gèdag-gèdèg, mripaté bandjoer ngawas-aké panggonan lija. Wasana weroeh tjangkir sing pada diadep isih kebak, bandjoer ngadjak ngombé manèh :

„Engga, waknè, wédangé, selak adem mengké. Ngrikoe goelané. Engga ta !”

Stépanis krasa jèn enggoné manggakaké Martin maoe kanTİ ketoega, moela ija ora éwah-éwoeh.



26 ndjoepoek goela rong tjoewil, teroes dimamah.
Sing doewé omah nirokaké. Bareng pamamahé
goela wis lemboet, wédang bandjoer pada diombé.

Boobar ngombé wédang kang kapindo maoe.
Stépanis tata-tata arep menjat, arep noetoegaké
enggoné njapoe, karo kanda mangkéné :

..Wah, pantjén élok nikoe !"

Martin ngreti karepé dajohé. Nanging sarèhné
roemangsa doeroeng toetoeg anggoné omong,
dajohé digondéli, tjangkiré didjogi manéh karo
kanda mangkéné :

..Setjangkir malih, wakné. Waoe koela sing
ngantjani sampéjan, saniki sampéjan koedoe
ngantjani koela."

Boobar ngilingi wédang, tékoné disèlèhaké.
Bandjoer kanda manéh :

..Lo, rak enggih ngoten, ta, wakné. Wong
oerip nikoe rak koedoe kantjan-kantjanan, ta.
Dadi netepi kresané sing gawé oerip. Wong
dititahaké onten donja boten dikon kerengan,
nanging dikon sanak-sanakan. Wondéné golèk
sanak nikoe boten preloe nganggo pilih-pilih,
ndadak milihi wong sing soegih, sing babag.
Nikoe boten preloe. Kabèh-kabèh djenengé titah.
Rèhné pada dititahaké, karepé enggih pada dikon
roekoén, pada toeloeng-tinoeloeng. Nèk sing sidji

lagi nandang kasoesahan, lijané dikon noeloengi.
Enggih napa boten, wakné?"

27

Stépanis dasar wong kang aloes beboedènè, wong kang kesrakat oeripé, bareng kroengoe temboengé Martin sing kaja mangkono, atiné goemregel, wédang sing wis diiling ora diombé malah dislorokaké. Awaké déwé menjat kambi kanda mangkéné :

„Wah, banget panrima koela, mas, sampéjan ngeñdika sing kados ngoten. Manah koela sing tansah kesakit-sakit, roemaos angsal djampi. Empoen, mas, koela adjeng ngladjengaké angsal koela njapoe.”

Martin njamboengi : „Wédangé boten mang entèkaké?”

Stépanis mangsoeli : „Boten, empoen doegi angsal koela ngombé. Sanès dinten mawon koela mriki malih.”

Stépanis bandjoer pamit, teroes metoe karo ngondok-ondok atiné. Déné Martin ija bandjoer mèloe menjat, karo ngombé wédang sing wis diilingi ana ing tjangkiré, arep njamboetgawé manèh.

* * *

Sasoewéné njamboetgawé ija isih teroes sadéla-sadéla ngoengak menjang djaba, ngangoek-angoeki oewong sing sagoeh teka. Moenggoeh gagasané



PNRI



Bali PNRI

Martin, oewong sing sagoeh teka maoe ora lija kadjaba oetoesané sing Koewasa. Moela kepénginé weroeh ija banget. Adja manèh kroengoe soewarané wong liwat ora diangoek-angoekana, wong ora kroengoe apa-apo, matané sadéla-sadéla ija pidjer ngawasaké metoe.

Ora soewé ana soewara keteplik-keteplik, malah wong loro, barengan. Disawang troempahé, djeboel oepas ing désa kono. Panjawangé ora diteroesaké. Let sadéla manèh tanggané sing liwat, ija moeng dititèni saka troempahé baé. Bandjoer genti batoeré wong sing soegih déwé ing désa kono. Ija ora diopèni.

Sadéla manèh ana wong wadon liwat, troempahé katon wis ora karoewan roepané. Tekan ngarep tjendéla panggonané Martin njamboetgawé dilalah wong waoe lèrèn, sarta ora soewé malah bandjoer minggir arep golèk sèndèn gedèg. Martin bandjoer bisa ndeleng tjeṭa, weroeh jèn wong wadon maoe nggèndong anak isih tjilik. Botjahé nggrijeng nangis. Disoesoni ora gelem, djalaran banjoené soesoe wis ora metoe. Martin ora tegel ngawasaké. Bandjoer menjat ndjrantal menjang ing lawang. Tekan ing oendak-oendakan wong wadon maoe ditjeloek :

„Mrénéa, ndoek. Anakmoe kok nangis baé. Kéné mleboea kéné ?”

Wiwitáné wong wadon sadjak wedi, mangsoeli arep ana ing djaba baé. Nanging bareng dipeksapeksa, ija bandjoer manoet, mèloe Martin mleboe ing omahé. Nanging lagi oléh rong tindak saka ing láwang, bandjoer ndodok arep andéprok. Adja énggal ditjanđak Martin, bokmanawa ke-djengkang. Bandjoer didegaké manéh, ditoentoen diloenggoehaké ing lintjak, saboeriné dingklik panggonané njamboetgawé.

„Kéné, ndoek, linggiha kéné. Awakmoe katoné sajah temen. Anakmoe nangis baé !”

„Inggih, pak, toja sesepan koela sampoen boten medal, awit wiwit éndjing koela dèrèng nedá.”

Sanadjan kanda mengkono, éwadéné anaké meksa disoesoni. Martin moeng ngawasaké kambi gèdèg-gèdèg, saking welasé. Kabeneran nalika ikoe liweté wis mateng. Martin énggal ndjoepoek piring, njidoek sega, disélèh ing lintjak sanding panggonané loenggoeh dajohé. Boobar ndjoepoek sega, bandjoer ngengakaké lemari, ndjoepoek lawoeh, oega disandingaké dajohé. Sawisé sega karo lawoeh disedijakaké, bandjoer ngiling wédang toerahané sing diombé karo Stépanis, karo kanda mangkéné :

„Wis, ndoek, mangana kono, lah iki wédangé. Anakmoe sèlèhna disik, daktoenggoené, Wong

akoe ja wis taoe doewé anak tjilik. Tak-eneng-enengané."

Wong wadon bandjoer mangan. Anaké wis disèlèhaké, ditoenggoe Martin. Botjahé isih nangis baé. Nanging saking pinteré Martin anggoné ngeneng-enengi, didjak nggoejoe, didjak goeman. botjahé soewé-soewé meneng. Bandjoer lambéné dienggo dolanan, didemak-demok ngango gegering dridji panoedoeh, karo didjak nggoeja-nggoejo. Botjahé ija bandjoer lali ngelihé, gelem nggoejo. Sasoewéné ndolani botjah, Martin nanggap wong wadon maoe, ditakoni djenengé, omahé lan lija-lijané. Wong wadon bandjoer tjrita mangkéné :

„Sémah koela poenika dados sre daßoe. Déné samangké saweg késah perang. Anggèn koela dipoen tilar, djalaran saweg ngandeg sepoeh, inggih ngandegaken laré poenika. Saréhning koela tijang kalih poenika pantjèn boten gegadahan, dados sakésahipoen sémah koela, koela ladjeng kapeksa pados panggesangan pijambak. Kelampahan koela saged angsal pangéngéran. Sadangoenipoen koela ngèngèr, laré poenika medal. Saréhning tijang réntjang laré alit, kados koela, poenika boten kalap baoenipoen, koela ladjeng kawedalaken. Sapriki anggèn koela boten njamboetdamel sampoen tigang woelan. Arta oetawi



sembet-sembet anggèn koela nggemèni nalika koela njamboetdamel, sampoen resik. Mrika-mriki koela pados padamelan, tansah dados tampikan. Dados injá, koela inggih boten dipoen adjengi, djalaran badan koela sakalangkoeng kera. Menika waoe koela mentas saking panggénanipoen bakoel soegih. Awit koela mireng saking tangga koela ingkang oegi njamboetdamel ngrika, tjarrijosipoen betah réntjang malih. Koela sampoen bingah, sampoen ndjagékaken manawi dipoen tampéni, sarta inggih ladjeng kénging teroes toemoet manggèn ngrika. Nanging kantoen-kantoen dipoen semadosi saminggoe malih saweg kapoerih wangsoel. Mangka grijanipoen tebih sanget. Wah bådan koela, raosipoen sampoen boten kanten-kantenan. Makaten oegi anak koela, temtoenipoen inggih toemoet sajah. Mangka toja sesepan sampoen boten medal. Namoeng toedjoenipoen tijang ingkang koela pondoki poenika manahipoen saé. Sampoen tigang woelan koela boten saged mbajar arta pondokan, inggih dipoen kèndelaken kémawon. Dipoen teda boten, malah katingal welasipoen dateng koela. Oepami boten makaten, mbokmanawi koela kalampahan tilem wonten ing peken."

Martin kroengoe dongèngé wong wadon maoe gèdèg-gèdèg. Bandjoer takon :



..Apa kowé wis ora doewé gombal-gombalan ?"

„Sampoen boten gadah. Gombalan koela inggih namoeng ingkang koela anggé poenika. Malah sléndang ingkang koela anggé ngemban anak koela poenika soewékanipoen tapih ingkang koela anggé poenika. Margi kala wingi sléndang ingkang adatipoen koela anggé nggéndong anak koela mentas koela sadé, koela anggé nedá."

Nalika samono wong wadon maoe wis ram-poeng olèhé mangan. Sawisé njingkir-njingkiraké piring déwé, bandjoer anaké genti ditjandak. Déné Martin énggal mboekak gledegé, ndjoepoeki gombal-gombalan sing wis ora kanggo, diwènèh-aké marang wong wadon maoe :

„Enja gawanen, mbokmanawa isih kena kok-enggo mboentel anakmoe.”

Wong wadon maoe nampani gombalan kambi arep nangis. Bandjoer kanda :

„O, sanget panoewoen koela, pak. Koela roemaos sampéjan gesangi. Pangéran pantjén adil. Toedjoenipoen koela waoe langkoeng ngriki. Oepami boten, mbokmanawi koela kelampahan pedjah séastoe. Oetawi malih kok inggih keleresan bapak kala waoe mriksani dateng ing djawi, kados déné dipoen osikaken dateng Ingkang Koewaos.”



Martin kroengoe temboengé wong wadon maoe boengah atiné. Bandjoer njamboengi :

„Bener kandamoe, ndoek. Pantjén Pangéran sing ngosikaké atikoe. Oléhkoe sadéla-sadéla njawang metoe ikoe ija saka dawoehé Pangéran.

Sabab weroeha” Ing kono Martin bandjoer njaritakaké oléhé kroengoe swara nalika njamboetgawé kaé.

Wong wadon mangsoeli :

„Ingkang Koewaos pantjén maha asih, bapak. Sasampoenipoen koela ladjeng badé mantoek.”

Wong wadon bandjoer ngloempoek-ngloempoekaké gombalan. Sawisé diboentel dadi sidji, bandjoer menjat arep metoe, sarta pamitan manèh, lan ija nglairaké panarimané manèh. Nanging doeroeng nganti metoe, Martin noetoeti kambi ngoeloengi doe wit oekon sidji. Temboengé :

„Enja, ndoek, irit-iriten tjoekoepna seminggoe, nganti kowé sida mèloe bakoel sing arep kokngèngéri.”

Wong wadon nampani doe wit karo banget soekoeré marang Pangéran. Saoewisé mangkono, bandjoer metoe, arep teroes moelih. Déné Martin moeng ngawasaké baé nganti wong wadon maoe ora katon. Bareng oewis, bandjoer bali mleboe ing omah, neroesaké oléhé njamboetgawé.



Sasoewéné njamboetgawé, kadjaba tansah ngéling-éling marang lelakoné wong wadon maoe, oega tansah bola-bali njawang metoe. Angger kroengoe soewarané wong liwat, oetawa weroeh ajang-ajangané ija diawasaké. Déné sing liwat maoe ana sing wis ditepoengi, sarta ija ana sing doeroeng ditepoengi, nanging kabèh-kabèh ora ana sing dianggep pantes digatékaké.

Ora soewé Martin weroeh wong wadon wis toewa, liwat ing ngarep tjandélané. Wong maoe bakoel woh-wohan. Njoenggi tébok tjilik moeng isi woh-wohan. kari satík. Karo nggéndong lan ngindit ténggok kebak isi tatal lan ketokan kajoe pirang-pirang. Semoené oléhé mentas andjaloek oetawa ngloempoek-ngloempoekaké ing enggoné toekang kajoe, arep digawa moelih.

Tekan ngarepé omahé Martin, wong maoe lèrèn, ndodok ana ing pinggir dalan, katon saka ing panggonané Martin njamboetgawé. Ténggok kang dikempit disélèhaké, ditoempangi tébok sing isi woh-wohan. Déné wongé lagi minger menjang boeri nata tatal kang digéndong ana ing ténggok boeri. Kari-kari lagi oehek ambenakaké tatalé maoe, ana botjah teka, marani tébok sing isi woh-wohan, tjlemoet, ndjoepoek djeroek keprok sidji, arep digawa mlajoe. Nanging doemadakan sing doewé kaja déné krasa. Bareng karo botjah

anggoné ndjoepoek djeroek, dèwèké méngo. Botjah bandjoer ditjekel tangané. Botjahé boedi. Wong wadon kedjengkang nganti kréngkangan. Nanging panjekelé ora oetjoel. Botjah disendal, ngebroeki bakoelé, bandjoer dadi geloet. Nanging saréhné botjahé isih tjilik, soewé-soewé ija kalah. Ditjekel tjengelé, digablogi gegeré karo dioenèk-oenèkaké : maling tjilik. Botjahé bengok-bengok, kanda wis kapok. Nanging wong wadon semoené wis waringoetan.

Martin ora tahan atiné weroeh botjah digablogi gegeré. Kelingan anaké déwé. Bandjoer ndjranṭal metoe. Saking kesoesoené nalika međoen ing oendak-oendakan menjang ing dalan tesmaké tiba ora digagas. Teroes njekel tangané botjah, karo kanda :

„Sampéjan tjoelaké, mbakjoe. Sampéjan apoenten !”

„Koela poeroen ngapoenten, jèn empoen biroe-èrem awaké. Botjah gadangan malingmekoten nikoe koedoe dilapoeraké teng poelisi.”

„Ampoen, joe. Kijambaké rak empoen moengel kapok. Sampéjan éling ta, botjah semonten nikoe oemoer pinten ?”

Wong wadon nggoegoe. Botjah bandjoer ditjoel-aké, ora ngreti jèn isih ditjekeli Martin. Martin bandjoer kanda :

„Ajo. Saiki kowé koedoe genti ndjaloek ngapoera marang wakné. Sabab saka olèhmoe arep njolong djeroek.”

Botjahé krasa atiné, bandjoer nangis, karo megap-megap ngakoni olèhé njolong djeroek, karo kanda jèn wis kapok temenan. Sawisé ndjaloek ngapoera, Martin kanda karo ndjoepoek djeroek sidji saka tébok dioeloengaké marang botjah :

„Lah rak mengkono. Wong loepoet koedoe ndjaloek ngapoera. Enja saiki kowé dakwènèhi djeroek ! — Kadjengé, joe, koela sing mbajar !”

„Sampéjan nikoe rak nenoeman botjah, pakné tjilik. Botjah kaja nikoe kapoké koedoe kalih geboeg !”

„Pantjén enggih ngoten, joe, semonten nikoe nèk sampéjan oetawi koela, nanging nèk sing Koewasa boten mekoten. Nèk laré moeng njolong djeroek mawon digeboegi, gèk sepinten agengé oekoeman koela kalih sampéjan, sing dosané mbokmanawa tikel tekoek kalih botjah nikoe !”

Wong wadon ora bisa mangsoeli, moeng meneng baé. Martin bandjoer tjarita, njaritakaké lelakoné wong oerip. Karepé arep ngretèkaké wong wadon maoe jèn wong oerip ikoe sadina-dinané tansah ana baé kaloepoetané. Wong wadon ngroengokaké. Botjahé ija mèloe ngroengokaké. Bareng oewis, Martin kanda :

„Pantjèn kresané sing Koewasa, tijang gesang nikoe kedah poeroen ngapoenten. Sabab jèn boten poeroen ngapoenten, awaké kijambak enggih boten diapoenten. Déné sing diapoenten nikoe boten preloe pilih-pilih, enggih sinten mawon. Saja malih tijang sing dèrèng ngretos awon-saé.”

Wong wadon semoe ora ngandel, ngesah kambi gèdèg. Bandjoer tjalaṭoe :

„Enggih djalaran sing ngoten nikoe, moelané botjah-botjah djaman saniki saja boten genah.”

Martin mangsoeli :

„Lah nikoe rak saking loepoeté sing toewa, boten poeroen ngadjar lan boten gelem meroehaké ala lan betjik.”

Wong wadon mangsoeli :

„Saka panemoe koela enggihmekotan. Koela pijambak anak koela pitoe, sing gesang moeng kantoen satoenggal, èstri.” Bandjoer njaritakaké jèn dèwéké saiki mèloe anaké wadon maoe. Poetoené wis pirang-piraang : „Lah nikoe nggih, mas. Sanadjan koela empoen toewa, awak koela empoen ringkih, nanging taksih koela koewat-koewataké koela enggé njamboetgawé, saking koemoedoe-woedoe koela adjeng damel senengé poetoe. Ontené saniki sing dadi kasenengan koela moeng poetoe. Wah pripoen ta, mas, olèhé sami ndemenakaké. Saja malih sing nomer teloe, nikoe

empoen boten kēnging pisah kalih koela ; anggerē koela mantoek saking dodolan, taksih tebih empoen diplajoni karo oendang-oendang : Mbah ! Mbah, kowé kok lagi moelih !"

Tekan samono wong wadon maoe lèrèn anggoné tjrita, karo mèsem sarta katja-katja mripaté. Bandjoer kanda manèh :

„Sanadjan botjah nikoe waoe mestiné enggih moeng gegoejon mawon. Moega-moega mawon sing Koewasa bandjoer noedoehaké dalan sing bener !”

Anggoné kanda mangkono maoe karo nggén dong senik lan njoeggi téboké. Bareng are njandak senik sing arep diindit, botjah sing maoené diedjak geloet maoe, bandjoer nGREBON senik karo kanda :

„Dakgawakké, mbah, seniké, wong dalané bareng wé !”

Senik sing arep diindit diwènèhaké botjahé. Bandjoer disoenggi. Botjah kambi wong wadon toewa bandjoer pada loemakoe bebarengan, disambi omong-omongan. Ora ana tipaké satitiktitika jèn mentas pada padoe. Katoné kaja déné embahné karo poetoené déwé. Lali ndjaloek doewit regané djeroek marang Martin. Déné Martin moeng njawang baé karo nggoeja-nggoeja. Bareng wis adoh, Martin ndjoepoek katja-

mripaté sing rigol bandjoer mleboe ngomah, teroes mbalèni pagawéané. Doeroeng soewé, srengéngéné soeroep. Nalika ikoe toekang lentéra ing dalan wis wiwit njoemedi lentéra. Bareng Martin weroeh; kaja diélingaké, ndandani lampoené bandjoer dipasang. Sawisé masang lampoe, bandjoer neroesaké enggoné njamboetgawé, sabab arep dilèrèni ketanggoengan. Ora soewé pagawéjané rampoeng. Bekakasé dikloempoek-kloempoek-aké, tjoewil-tjoewilan koelit sing pating ketjitjir didjoepoeki, bandjoer lampoené dielih ing panggonan loenggoeh jén dèwéké pinoedjoe ora njamboetgawé.

Sawisé njanthèlaké lampoe, awaké dèwé bandjoer loenggoeh, arep ngaso kambi nggagas-nggagas telakoné ing dina ikoe. Lagi baé sreg loenggoeh, kroengoe soewarané wong mlakoe, metoe saka sentong patoeroné marani lawang sing ana ing tengené panggonan loenggoeh. Martin méng ngawasaké. Ing kono roemangsané weroeh wong sawatara pada ngadeg ana ing tengah lawang, nanging ora tjeña sidji-sidjiné Bandjoer ana sidji sing oendang-oendang : „Tin ! Martin ! Apa kowé pangling karo akoe ?”

Martin takon :

Sapa kowé ?”

Akoe.”

Lèrèné soewara sing moeni „Akoe” bandjoer ana reroepan tjeṭa, woedjoedé wis pleg Stépanis ngadjak nggoejoe Martin sadéla, bandjoer lap ilang. Ilangé reroepan sing kaja Stépanis, bandjoer ana soewara manèḥ :

„Karo akoe, Martin !”

Déné kang katon roepané wong wadon kang mentas ditoeloengi awané, kambi nggéndong anaké. Sawisé ngadjak nggoejoe, ija lap ilang. Bandjoer ana soewara manèḥ :

„Karo akoe ija, Martin !”

Sarta ing nalika ikoe kang katon wong wadon toewa, bakoel woh-wohan, kambi botjah lanang kang didjak geloet maoe. Loro-loroné ngadjak nggoejoe, kambi botjahé lanang njekeli djeroek ditoedoehaké marang Martin. Nanging katoné oega ora soewé. Bandjoer ilang lap kaja sing oewis-oewis.

Weroeh reroepan kabèh maoe, Martin atiné deg-degan, nanging ija boengah. Bandjoer diga-gas-gagas :

„Apa ija koewi sing sagoeh teka mréné wingi kaé ?”



PNRI



Balai Pustaka



PNRI



60% Partidu

5



PNRI



Balai Pustaka

